

mezban mabette bulunan kurban için kullanılan bir

masayı ifade etmekle beraber, müstakil binada teşkil edebilir. Monodendri, [1] iriene, [2] Magnesia [5] mihrablarında olduğu gibi Anadolu ~~mihrabları~~ mezbahları, umumiyetle merdivenlerle yükselen bir platform üzerine kurulmuş ve etrafı sütunlu bir ~~avak~~ ravağ ile çevrilmiştir. Alevleri muhalif rüzgarlardan muhafaza etmek dini merasimi harice kapamak itibarile sütunlu ~~hellenia~~ ravağın mühim vazifeleri vardır.

İste Bergama ~~mihrabı~~ mezbahı, bu tarzın en mükemmel bir örneğidir. Eser, temamiyle mahv olmuş ~~iken~~ Arkeoloji, İmarî ve ~~keşif~~ heykeltıraşî çalışmaları, ilmi azim ve hudutluz sebatı bir neticesi olarak Berlin Bergama Müzesinde tekrar ~~serihen~~ inşa edildi. Bizanslılar 8. asır sonlarında doğru vuku bulan Müslüman hücumlarına karşı şehrin duvarlarını kuvvetlendirmek mecburiyetinde kaldılar,

İnşa malzemesi olarak mihrabın taşlarını söküp kullandılar. ~~İzaten~~ (putperest metrukata ilk hristiyanlık taassubuna kurban ol mamışmıdır. Bu barbarca hareketler, çok azrik olan meşhurleri ~~esimmede~~ muhafaza etmek itibarile şayarı sükrandır. (1893) de

Alman mühendislerinden (Carl Humann) bu taşlar arasında tesadüf ettiği priz parçalarından ^{bir kaşını,} Berlin müzesine bir çok ~~numuneler~~ gönderdi. (Alexander Conze) nin müdürlüğü esnasında ^{esnasında} meseleye daha ziyade ehemmiyet ^{verildi.} ~~verildi.~~ Kabartmaların dışkâr surette devlerle Mabutların harbini tems ~~etmesi~~ ve romalı muharrir) (Ampelius) un ^{mezbahı vardır.} ~~mezbahı vardır.~~

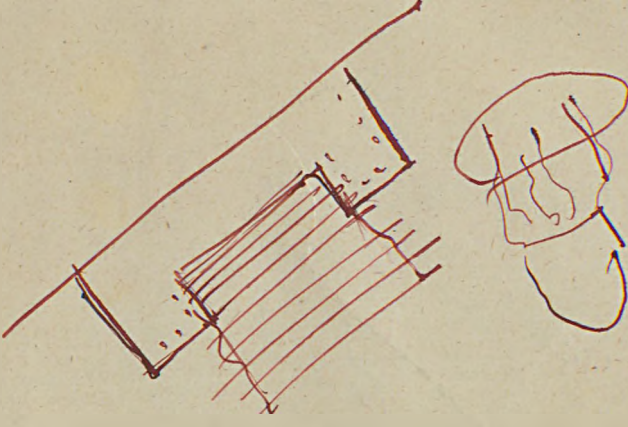
[Bergama da yüksek ve mermerden bir ~~mezbahı~~ vardır.

40 ayak yüksekliğindedir. Devler harbini tasvir eden muhtesem skülpürleri muhtevidir.] ifadesile ^{mezbahın} ~~mihrabın~~ mevcudiyetine şüphe edilemezdi. Mamafî Humann, kısa bir zamanda Temelleri buldu. Aynı zamandan karışık bir halde dev ve Telephos prizlerinden ve mezbahın ^{stün} söke gibi aksamından parçalar da buldu. ^{mezbahın} ~~mihrabın~~ Sathının 36.44x34.20 olduğu tesbit edildi. yüksekliği ise ^{yüksekliği ise} (Ampelius) un yazısından takriben 12m ^{olduğu malumdur.} ~~olduğu malumdur.~~

[1] Söke Kazasının Akköy nahiyesinde Didim yakınında güçlü bir harabedir.

[2] Sökenin 30 km cenubunda ^{blat köyünde,} kadim bir şehir harabesidir.

[3] İzmir - Aydın şimencöler demiryolu üzerinde balatek istasyonuna yakın ~~denilen yerde~~ ~~harab~~ meşhur bir harabedir.

Ber

Resim III.
Bergama mezbahı,
restore lerkib edilmiş hali.

Resim II
Bergama Mezbahın Berlin
muzesinde kurulmuş hali.

Resim I.
Bergama Akropolü.

Humann hafriyatı idare etti, yanında mimar olarak (Richard Bohn) daha sonra (Jakob Schrammen) bulundu. Binlerce parçaya - dağılmış olan fizleri ^{için} eklemek için İtalyan heykeltıraşlarından (Freres) ve (Pissenti) ~~çalıştırdı~~ ^{çalıştırdı} . (Otto Puchstein) nun da arkeoloji noktası nazarından yardımını büyüktür.

Mihraabın Şehirdeki vaziyetini (Sir Henry Deterding) tarafın-
dan hediye edilen (Hans-
Schleip) in Modelinde görmek
mümkündür. R: I Model müze
Salonunda bulunmaktadır.

$\frac{1}{300}$ nisbetinde tahta üzerine
karton kaplamadır. Dağın

300 m. yüksekliğindeki tepesini
gösterir. Plan I. ^{Mezbah}   ~~Mihraab~~

Athens mabedi ile Pazar yeri
arasında bulunan dört köşe

^{üzerine} bir teras ~~zemin~~ kurulmuş-
tur. Tepeye ancak şarkıdan
erişilebilir.

Bergama Mabetin ilâhlerden

~~Bergama~~ Şerefine Zeus ve Athena şerefine mi

Athena şerefine mi yoksa

ilahların mecmuunun şerefine

mi yapıldığı meçhuldür.

Sütunlu hatenin ¹ ravakın silmesine

yazılmış olmakla beraber harflerden pek az kısmı elde

edilmiştir. Her halde (Ampelius) un (Dünya Mucaizeleri)

namındaki eserinde yer tutan, Grek (Pausanias) in

Olimpia'daki Zeus ^{mabetini} ~~mabedi~~ tasvir ederken kabili

nisay olarak andığı Bergama ^{mezbahının} ~~Mithra~~, aynı zamanda

Bergama Kitabelerinde iki defa ismi geçen (Soter Zeus) ^{Mezb}

mezb ^{Mithra} ~~mithra~~ bının, bizim Bergama ismini verdiğimiz ^{Mithra} ~~Mithra~~ bın

kendisi olması muhtemeldir.

x Kurtarıcı.

400
Cata binmiş 5

Resim . V. Athena'nin Devlere Karşı mücadelesi.

B20-7020-015-0202-02B

2 III IV

Eserin ne zaman yapıldığı da bir vesika ile tesbit edilmiş

değildir. Fakat her halde II. Eumenes zamanında (ME 197-
Kanaati vardır.

159) da yapılmış olmalı. ~~Devirizleri, tarzı itibarile selefi~~

I. Attalos'un bıraktığı eserlere nazaran daha gençtir. Diğer

tarafdan halefleri zamanı ise inhişam sebebiyle böyle bir eserin meydana

gelmesine müsait değildir. Kitabelerin yazılış tarzından ve Eumenesin

inşa merakından aynı neticeye varılır. Eumenesin eserde Devlerin harbini

temsili ancak Galatlardan kurtardığı, Grek kültürünün bir iması ola-

lır. Bu fennelada büyük heykeltıraşi çalışma için muhtelif yerlerden san-

atkarlar getirdi; ^{onlar} 15 kadar usta işçilerile beraber çalıştılar. ^{ve} İsimle-

rini firizlerin alt per vazına hakettiler. Bunlardan yalnız (Menekrates

(Dionysades), (Orestes) ve (Theorretos) ^{gibi dördü} tesbit edilmiştir. ^{ve} sonunun

merdivenin sağ yüzünde çalıştığı anlaşılmışsa da, diğerlerinin

çalışma mahalleri tesbit edilmemiştir.

Mezb
Mihrabin Roma imperatorluğu zamanında mutazarır olduğu bazı

tamirat malzemesinin bulunması ile anlaşılmıştır. ve bu tamiratla

munasibettir imp. Septimus Severus zamanında (193-211 M.S) Bergama

da ^{ve} basılan ^{mezbahının} arka yüzünde Bergama ^{mezbahının} resmini taşıyan

para bulunmuştur. Paranın üzerinde ^{mezbahın} ^{Mihrabin} garb yüzü temamilen

tanılır, fakat ön safhasında görülen öküz resimlerinin heykelleri bulun-

mamıştır; ve birde para üzerinde ^{mezb} ^{mezbahın} yan ^{taraf} ^{mezbahın} görülmez;

sebebi Basıcaların, ^{Mihrabin} aslı kısmını, bilhassa kurban yerini

ve imperatorun hediyesi olan Gölgeliği daha iyi belli etmek için

tali ^{mebaniyi} ^{mezb} ^{mezbahın} hazırlanmıştır. Pausaniasın anlattığına göre ^{Mihrabin} ^{mezbahın}

yakılan kurban hayvanlarının külleri mukaddes adedilerek atılmazdı, ve

bu muhterem külyüğünü yağmur, Rüzgarlardan muhafaza etmek için

gölgeğin lüzum vardı. Yeni bir dinin Gıkması ile eski ^{mezbah} ^{Mihrabin}

bozulurdu. ~~Mihrabin~~ ^{Berlin Müzesinde Mezbah} R.II. Ziyaretçilerin ~~mezbahın~~ daha iyi

görebilmeleri, ~~mezbahın~~ eserin en kıymetli olan kısmının ^{yanı}

firizlerinin mükemmel ziyade alması ile temin edilebilirdi. ^{mezbahın} Bu sebeble

^{mezbah} ^{Mihrabin} temamilen kurulmamıştır. Ön tarafı teşkil etmek ve

merdivenleri ihtiva etmek itibarile hususiyet arz eden garb yüzü,

Müzedede gene garbe bakmak şartile inşa edilmiştir; ^{mezbahın} ve ^{Mihrabin}

takriben üçte bir kısmı Salonunun Şark duvarından içeri doğru

uzanır. Salonun Cenup duvarına Cenup firizleri, Şimal duvarına

Şimal firizleri, Şark duvarına Şark firizleri, Cenup duvarına Cenup firizleri

L IV Mezbah

duvarlara açılarak azami ziya almaları temin edilmiştir. ~~Mezbah~~
eski vaziyetine göre beş basamaklı bir kaide üzerinde yükselir.
Şimal, Cenup, Şark yüzlerini kuşatan dev firizleri 2,30 irtifaunda; ve
basit bir kaide üzerinde inşa edilmişlerdir. Garb yüzünde yanlardan
küçük garb firizlerini teşkil ederek ortayı kaplıyan (20m genişlik
ve 24 basamaklı) merdivenin iki yanından kıvrılarak iç yüzünü
takiben yukarı doğru uzanır. R III. Modelde ^{mezbahın} ~~mihraabın~~ ^{umumi}
vaziyeti anlaşılabilir. Garb ve merdiven iç yüz firizleri asli vaziyet-
lerine göre yerleştirilmiştir. ^{Bu muazzam yapının} ~~İnsanlar~~ (Şimal ve Cenup yüzlerini
boş bırakmamak için ~~Saklıp kalan~~ ^{heykeltıraş eserlerin} kalıpları alınarak eski
vaziyetlerine göre yerleştirilmiştir. Originalleri salonun duvarlarında
muntazaman takip edilebilir. Firizler 100 den fazla leshadan
ibarettir. Levhalar 50cm. kalınlığında boyları 110 cm. genişliğinde
dir; birbirlerine arkadan, alttan ve yukardan madeni kentlerle
yaptedilmişlerdir. (Hekate) nin düşman gözünde görülen hafif
renk izi boyalı eserin tek nisanesidir. ~~BAŞIN DÜŞMANI GÖZÜNDE~~
~~ise marmerin kendi rengidir, ve Bergamanın şimalindeki dağlar~~
~~da bulunan bir tedi mermirdir.~~

Efsanenin mevzuu: Ülker mabudesi, olimp mabutlarının
hakimiyetine karşı isyan eden müthiş devleri yarattı. Mabutlar
kâhinenin hükmile ancak taraflarına fani bir insan almakla
harbi kazanacaklarını öğrendiler. Heraklesi, mağlup düşmanları
kilitan geçirmek üzere taraflarına davet ettiler. Hemen hemen
bütün mabutlar mukaddes hayvanlarla harbe istirak ettiler.
Artistler
Eseri daha ziyade canlandırmak için devleri, insan vaziyetinde
bazan çıplak, bazen müsella, genç, ihtiyar olarak göstermişlerdir.
Ayakları ekseri yılanı tehavül etmiştir; bu da yer oğulları olmak
dilemetidir. Kimisi kanatlı kimisi vahşi hayvan şeklinde dir. ^{Mezba-}
- bun ziyaretçileri Efsaneyi derhal tanırlardı fakat her şahsı
ayrd edemezlerdi, Onun için Firizin üst Gerçevesine ilâhların
Alt Gerçevesine de Devlerin ismi hâk edilerek bu müskül
hal edilmiştir. Bu yazıların yardımı ile İlahların isimlerini
tespit etmek mümkün olmuştaki tespit edilememiştir.
Böyle yazılı 114 blokdan 54 adedi bulunmuş, 18 i müzeye
getirilmiştir. Bunlar da ~~est~~ yerlerine yerleştirmek kolay olma-
tır.

Bu meseleyi Otto Puchstein haletmiştir. İK anahtarı, garb firizinin merdiven sağ iç yüzü ile teşkil ettiği köşe bloğu vermiştir. Dionisos ile satır üzerine tesadüf eden bu bloкта herzaman firizlerin alt pervazını işgal eden yazının merdivenlerin mümaniatile dişli pervazın altında yazıldığı görülmektedir. **mâ'lûm** olmuştur.

Bu suretle mabutların isimlerini taşıyan sülhe blokları muhtelif yerlere yerleştirildiği Themis ve Herakles de olduğu altları boş kalanlarda vardır. Ve sırasıyla tek ^Ssklüptürlerden gruplara ve levhaların intizamında geçilmiştir. Esasen romalıların inşa ettiği duvarda da levhalar ^{mezbahlar} ~~mihrablar~~ ki sırayı muhafaza ettiklerinden diğer levhaları tertipte örnek oldular. Ve bu mevcut gruplardan ilahların gelisi güzel olmayıp ^{yakınlık} ~~ayrıklık~~ ve rabıta münasibetlerinin nazarı itibara alındığı anlaşıldı.

Firizlerin Tasviri. Bu hususta ana hatları Puchstein meydana getirmiştir. Puchstein levhaları eski vaziyetinde olduğu sıraya koymakla kalmamış aynı zamanda ilahları ve devleri kendi görüşüne göre tasvir etmiştir. Firizlerin buradaki tasviri ise, (Wilhelm Massow) un Esas Puchstein görüşlerini bazı yerlerinde, (Hermann Winnefeld) in (Altertümern von Pergamon Band III, 2) ve en iyi grek efsanelerini tanıyan (Carl Robert) in (Hermes 16, 1911, 521ff) eserlerindeki görüşlerini nazarı itibara alarak tertip ettiği izahattır. Olimp ilahları, şark firizlerinde ^{mezbahın} ~~mihrabların~~ arka yüzünde görünürler. ^{Bu mihrabların} ~~Bu mihrabların~~ en iyi görülen cephesi olmasından ^{ilerigalır.} ~~olmasıdır.~~ Cenup cephesinde eski ilahlar, Titanlar ve gündüz yıldızlar bulunur, burda da öğle ışığının nazarı itibara alındığı muhakkaktır. Simal cephesinde Olimp ilahlarında yardım eden yıldız kümeleri Gece ilahının etrafında toplanırlar. Merdiven sağ tarafında Dionisos ve ~~Sarkhan~~ harp eder. Sol tarafında Deniz ilahları, Sanki garpten unsurlarından çıkarak harbe yetisiyorlar.

Merdiven ⁱⁿ Sağ - iç yüzü, Yalnız bir tek levha ^{levhalar} tamam olarak bulunmuştur. Bunda vaziyeti icabı basamaklarda intibak ederek zıkkaklı bir şekil alarak yukarı doğru çıktıkları küçülürler. Sömede sanat-kârın ismi Theorretos) ve levhanın üzerinde (BRD...) başlangıçlı devin ismi okunur. Genç dev kantlidir ve omuzlarında Pars postu almıştır. Ayakları yılan olarak uzanır. Solda doğru uçan kartal yılanlardan birinin Genesine pençesini geçirmiştir.

Dev şimdi mevcut olmayan Koltun altına tesadüf eden alu b ekasile teskit edilen (Nymph)in mesalesine karşı kendini müdafaa etmek için kollarını kaldırmıştır. Köşeden itibaren üçüncü söke bloğuna (Ny) harflerini tasımaktadır. ~~bu parçalanmış olduğu için Müzeye getirilmemiştir, altına yerleştirilen yarım kadın gövdesi ile bacağına bayağı ait olup olmadığı meçhuldür. yalnız merdivenlere tetabun sebebiyle hissesi vâzifet almış dan entari eteğinin yeri doğrudur. Sonuncu olarak ismi ε harfile nihayetlenen ilan Komşuluğu itibarile (Dionysosun) satır arkadaşları (Silenos) olarak düşünülebilir.~~

Garp prizlerinin sağ parçası: Köşeden (Şarap ve Tabiat)

ilahı Dionysos şimdi yeri bos duran Deve Karşı atılıyor. Başında sarmaşık dalından tac vardır; dökümlü elbisesinin beli pek yukarıdadır, ve karaca postundan ince bir kemer taşır. Sağ eliyle silahını savuruyor. Bacakları arasından refakatinde bulunan mukaddes Pars görülür. Oğlan yapılı iki Satyr ilâhı takip eder, birbirlerini örtmüş vaziyettedirler, iki tane olduğu zorlukla seçilir. Öndekinin başı arkasından diğerinin Keçi kúpeli çenesi görülür; kalkanlarında keçi postu vardır isimleri söke üzerinde zorlukla seçilebilir. Bir boşluktan sonra, ihtimal Dionysosun düşmanının yeri olacak, bir arslanın sırt üstü yere yuvarladığı, çiplak dev görünür. Dev sağ ayağı ile kendini yere tesbit ederken sol ayağını arslanın kavgına dayamıştır. Arslan Dionysos ca mukaddes olduğundan onu bu tarafta sevk eden ilâhenin de aynı gruba dahil olması icap eder. Herhalde bu ilâhe (Dionysos) u himaye eden ve büyüten (Nysa) dir. ^{Mezbah} ~~Mizrah~~ burada köşe teşkil ettiği için firizde kıvrılarak Cenup yüzünü takip eder.

Cenup Firizi: (Rhea) cesim bir arslan üzerinde köşeden sağa doğru ve ölmüş bir devin üzerinden ^{geçer. mar.} ~~geçer.~~ (Rhea) veya (Kybele) (Zeus) in annesidir. Onun için arslanın kuyruğu üzerinde pençesinde mukaddes yıldırım demeti olduğu halde uçan kartal görülür. İlâhenin mantosu havada dalgalanarak çarşaf gibi başını örtmüştür. Sağ eli ile oktorbasından ok çekiyor ve sol eli ile yayını tutuyor. Önünde diğer bir ilâhe süratle ileri doğru atılıyor, okadar ki hızından mantosu yellen gibi açılmıştır.

Ilâhe sını rabıtası bulunduğu ilâha yardım koşuyor.

Burada ilâhlar annesini ancak Titanlar takip edebilir. İlâhe-
nin ismi Tethys dir. (Achil) in annesi Thetis ile Karıştırmalıdır.)
Önündeki Çıplak ve sakallı adam ise kocası Nehirler İlâhi
(Okeanos) dir. Okeanos iki eli ile kaldırdığı, çeki önündeki;

buğa boyunlu, kulaklı ve boynuzlu deve indirmek üzeredir. Çekiğten
ancak ufak bir iz
pek az kalmıştır. Buğa dev Astraios isimli Titanı yemisti

Yılan bacaklarından bir tanesi (Okeanos) un arkasından
Tethys e karşı uzatmıştır, diğeri ise yuvarlanmış Titanın
gerilmiş sol baldırını sırmaktadır. Astraios kılıgı yarısında
kadar düşmanının göğsüne itmektedir. Fakat eli eski vaziyetinde
Dev sağ eli ile örtüldüğü için iyi işlenmemiştir. Astraios (Eos) un

kocasıdır. Onun için müteakip grupta Eos görünür, ve tabiiatta
olduğu gibi fecir, güneş, ^{ve} nihayet ay birbirini takip eder, böyle
ce Titan cinsinden olan gündüz ilâhları, şarktan garbe doğru
sıralanmışlardır. Önde Eos fecir ilâhesi hızından mantosu
uçuşarak dizginler sol elinde bası arkasına; müteveccih

olduğu halde atla koşuyor. Sağ elinde ihtimal meşale bulunmakta
idi. (Eos) u insan şeklinde bir dev takip eder, kendini müdafaa
için sol eli ile yukarı doğru bir postu kaldırmıştır. Sağ eli ile
ihtimal taş fırlatmaya hazırlanmıştı. Daha sonra sağdan
Güneş ilâhi Helios un dört ~~atı~~ ölü bir devin üzerinden ~~esiyor~~
Devin yalnız sırt kısmı ile kalkanın kenarından bir parça

kalmıştır. Atların dördüde görülecek şekilde adeta basamak
şeklinde şaklanmış, fakat son ikisi, öndekiler gibi dolgun
kabartma olmayıp pek hafif iz halinde işlenmiştir, her halde
eskiden boyalı vaziyetleri bunları daha bariz bir şekilde

bulunduruyordu. Helios grek adetine uzun entarisi ile arabasında
ayakta durmuştur, taşlı bir yamacın arkasından yukarı
doğru çıkmaktadır. Sağ eli ile meşale savurmakta sol eli
ile yıldızlanmış bronzdan yapılmış adeta güneş suadı
arz eden dizginleri tutmaktadır; esasen kendi başında da
parlak taş bulunmakta idi. Müteakiben Gündüzler

annesini Thetis gelir. İlâhe, kılıcının iltisak münasibeti ile
müteakip levhaya uyan genç devle muharebe etmektedir.

VIII

Ay ilahesi (Selene), firizlerin en güzel şahislerinden biri dir
R:IV. Atla sola doğru koşuyor. Telaştan entaribinin bir umzu
düşmüştür. Gene aynı levha üzerinde ~~çalışan~~ bir kanadın
sağdan sola doğru ^{ör} gördüğü görülür. Müteakip levha şimdi ki halde
boştur. İhtimal bu boşluğu (Theia) nun kocası (Hyperion) kanat-
larını acemis vazitte ve Cepheden görünüş işgal ediyordu. Sora
güresen bir grup gelir Yunanısı arslan Ortas insan, aşağısı
yılan olan bir dev tırnaklarını Titan (Pallas) in kol ve buduna geçir-
miştir. Pallas kollarını devin boynuna dolayarak boğmağa çalışıyor.
Elbise olarak kalçasına kumas sarmıştır. Arkasında yuvarlanmış
bir dev post sarılı kolunu kendini müdafâ için kaldırıyor.
Önünde sakallı, kanatlı, sol umzunun büyük kırakan kısa entarili
ve sol elinde kalkanı bukmam bir ilah kaldırdığı kılıcı deve
indirmek üzeredir. Kanatları üzerinde büyük bir göz görünür, onun
için evvelâ Uranos tahmin edilmişse (Astraios) ve (Pallas) in
kardesi, az sora gelen (Asteria) nun kocası. Persees ölmesinde
muhtemeldir. Daha sora Themis (hak ilahesi) gayet dökümlü elbisele
olduğu halde sağa doğru atılır vaziyettedir, fakat levha pek fazla
parçalanmıştır. Önünde yine aynı vaziyette parçalanmış dev
arkadan görünür, elinde kılıcı vardır. Müteakiben aynı vaziyette
parçalanmış yüzü koyun yere yuvarlanmış, son kuvvetile göğsüne
giren oku çekmeğe çalışırken yüzü tamamen izdrap ~~ile~~ ^{ve}
burusmuştur. Yılan bacaklarından biride Themis e doğru uzanı-
yor. Önünde tamamile insan yapılı, sakallı, kanatlı, ve deniz dev.
lerinde olduğu gibi, boynuz ve sivri kulaklı, dev ^{ve} kendini mesâle
ile kovalayan ilâheden kaçıyor. İlâhenin başında tac vardır. Enta-
risinde görülen zengin kıvrım ve dökümler ancak ipekli kumasa
mahsus olduğu ve bu itibarla ilâhenin pırıltı ilâhesi (Phoibe)
olması ^{melhuz} ~~nispetine~~ ^{dir}. Müteakip levhayı, kardesinin işgal etmesi
fâraziyeyi sabit kılar. Asteria sağa doğru atılarak sol eli ile, çökmüş
devin saçlarından çekiyor ve diğer eli ile kılıcını devin göğsüne
saptıyor. Aynı zamanda cesim bir köpek de devin yılan bacak-
larından birini ısırıyor. Maglup sol elini köpeğe doğru uza-
tarken sağ eli ile de ilâhenin kolunu yakalayarak kendini
mudafâya çalışıyor, yılan bacakları ise dermansız havaya islik
çalışıyor. Cenup firizleri bu suretle bitiyor.

Şark Firizleri : Burada Olymp ilahı ile ~~tanrı~~ Titanlar arasındaki münasibeti uzlaştırmak üzere (Asteria) nin kızı Hekate hayalet ve üçyol ilahesi ilk sahneyi açar. Düşmanı, Klytios ? İki eli ile kaldırdığı kaya parçasını atmak üzeredir. İlahenin köpeği ise bütün dişlerini geçirmiştir; bu suretle gaziye gelen yılan ilahenin kalkanını ısırıyor. Hekate üç cüsseli düşünülmüştür. Bir gövde görünür, fakat ilk başın arkasında hafif kabartma olarak ikincisinin yüzü ve nihayet üçüncüsünün saçları görünür. Sol ellerden biri kın ile, kalkanın arkasından görünür. Üç sağ kollu temâmile bellidir. Birincisi bir meşale kaldırmış ikincisi bir mızrağı tutuyor, üçüncüsü ise bir kılıç kaldırmıştır. Diğer büyük bir gurup ilaheler (Leto) ya ikiz çocukları Artemis ve Apollon ile gösteriyor. Genç insan şeklinde miğfer ve kalkanla müselah bir Dev, ihtimal Otos Artemisin güzelliğine hayran kılıcını geriye çekiyor. Artemis (Ay ilahesi) yukarıdan belli entarisi ve bağılı potinlerle hiç umursamamış bir şekilde ^{cevik bir surette} ~~diğer~~ ölü bir devin üzerini çiğneyerek Otos'a hüküm ediyor. Sirtında taşıdığı okluğu ve sol kolunu, ileriye uzattığı yay ile beraber kırılmıştır; sağ eli ile de ok kırısını geriye. Aralarında can çekişiminde olan Saka bir devin yılan ayaklarından biride dermansız (Hekatesin) entarisini ısırıyor. İlahenin ayağı üzerine düşen eli şak eserdir. Bununla beraber boynunu ısırarak köpeğin gözünü oymak teşebbüsünden de geri kalmıyor. Artemisin arkasından Annesi Leto sağa doğru ilerliyerek elindeki müthiş alüli meşaleyi, sırt üstü düşmüş bir devin yüzüne tutuyor. Dev can çekişile feryat ediyor; ve sağ eli ile deve karşı yüzüne ^{siper ediyor;} ~~meşaleye~~ ^{güneş} ~~güneş~~ yere dayadığı; sol eli ile sol ayağının baş parmağı kuş pençesine teherrül etmiştir. Bu suretle ilahiyeyi tirmalıyor, diğer ayağını da tekme indirmek üzere kaldırmıştır. Kanatlar ve kuyruk şeklinde arkasından uzanan yılan, deve daha ^{Korkune bir hal} ~~ziyade~~ ^{güneş} ~~tehset~~ verir. Yanında ~~başka~~ ^{güneş} ilahı Apollon vardır. Yerde yatan (Ephialtes) sol gözünden vurduktan sonra okluğundan yeni bir ok çekmek üzeredir. Sol eli ile yayını, şimdi mevcut olmayan diğer bir deve karşı uzatmıştır. Kolunda dolana ^{şak} uçan elbisesi eskiden boyalı halinde her halde açık renk vücuduna diğer taraftaki meşale gibi canlı bir gerçeğe teşkil ediyordu. Bu Cepheinin ortaya tesadüf eden kısmı Zeus grubuna kadar

nazik kısımlarında boşluklar, ihtiva ettiğiinden, izahı pek sarin
 değildir. H harfile başlayan ilahe ismini havi söke bloğu (Hera)
 ya ait zan edilerek (Gök kraliçesi, zeusin ^{zevcesi} ~~kızı~~) bu cepheye
 yerleştirilmiştir. ^{diğer} ^{gibi} aynı ismin altında kuvvetli ihtimallerle bağlı
 bir ilahenin bedeni yerleştirilmiştir. Önünde küçük bir ilahe,
 kanatlarını açarak havada süzülüyor. ^{ve} İhtimal kanatlı dört
 atın ^{ölmüş olduğu} koştuğu ^{arabaya} kuluvuzluk ediyordu. Dört rözgâr
 isimle ^{anılan} ~~mükemmel~~ olan atlar üç ölü devin üzerinden
 fırtına gibi geçiyorlar. Atları başka bir cepheye yerleştirmek
 mümkün olmamakla beraber, Hera ile Apollon arasındaki
 boşluğa yerleştirmek mümkündür, Esasen burada görülen
 yılan gövdesi bir fikre müstenit olmayıp boşluğu küçük
 göstermek için konulmuştur. Kanatlı kuluvuz, İlah muhbiresi
 Iris ^{olması} ~~düşünülebilir~~ ki, ~~Athena~~ Apollon ile aralarında bulunan
 boşluğu ihtimal muhbir ilah Hermes dolduruyordu. Heradan
 sonra tekrar bir boşluk gelir, ihtimal gençlik ilahesi (Herbe)
 dolduruyordu, Çünkü daha sonra gelen söke bloğu Kocası,
 Herakles'in ismini taşıyor. Vazifesi mağlup devletleri kılıç-
 tan geçirmekti; O halde, ^{levha} insan ~~sağı~~ gözü ^{soylece} ~~canlandı~~
^{ilâhe} ~~abilir~~: Aslan postu giymiş sola doğru kılıç ile atılıyor. ^{Klamis}
 Kabilinden omzuna atığı aslan postunun pengelerinden biri zeusin
 grubundaki devin kalkanın üzerine tesadüf eder. Bu suretle herak-
 les'in yeri tesbit edilmiş demektir. Talih eseri olarak ^{mezbahın} ~~Mithras~~
 en mühim şahısları Zeus ve Athena olduğunda tamam olarak
 tekrar yerlerine konabilmiştir. İlahlar babası, Sema ^{hakimi} ~~Kral~~
 zeus bütün firizler içinde en kudretli bir şekilde üç devle
 mücadele ediyor R. V. ~~Kalkan~~ Mantosu sığılarak kudretini
 göksü ~~dağ~~ ^{Kalkan} ~~bir~~ ^{ne} ~~arması~~ ^{ne} Sol eli ile korkunç ve kendine
 mahsus ~~post~~ yılanlı kalkanı ^{ne} ~~sallarken~~ sağ eli ile simşek
 savuruyor. (Tanrıları yıldırma, iki ulu suvi ^{Gatali} ~~ortada tutu-~~
 lucak kısmı havi olarak tasvir ederlerdi). Bu korkunç
 silâhlardan biri kaya üzerine yığılmış devin sol oyluğunun
 yukarı kısmına isabet etmiştir. Bedbaht, alev alırken nafile
 yere kalkın ~~tasdığı~~ kolunu merhamet için kaldırıyor. İkinci
 dev diz görmüş vaziyette izdirapla Aegis (zeusin kalkanı)
 isabet eden omzunu yakalıyor.

Fakat üçüncü dev iri gövdesi ile yukarıya doğru uzanıyor, deri örtülü sol kolunu müdafaa için kaldırırken ihtimal sağ elile de bir kayış parçası pırlatıyordu. Dev temâmile arkadan görünüş işlenmiştir, ayakları da yılan olarak dolanmıştır. Sivri kulakları ve eskiden gözlerinin içini dolandıran taşlarla dehşet arz ediyordu. Havaya uzanan yılan bacaklarından birini Zeus'un kartalı gökden yıldırım fuzile inerek pengesi ile yakalamıştır. Pek fazla aksikleri olan müteakip levha bir mağlubu tasvir ediyordu.

Müteakiben Athena Harb ilâhesi R. VI. a, VI. b grubuna beraber görünür. Kalkan, miğfer ve Aegis ile müsallaktır. Kanatlı ve genç bir dev. Sağlarından yakalanmıştır. Dev ümitsiz bir vaziyette ayağını yere dayayarak mukavemet etmek istiyor. Canlılığı Bakoon grubunun baş şahsını hatırlatıyor. Efsaneye göre yerden ayrılmadıkça ölmek bilmeyen Alkyonius isimli bir devdir. Annesi Koprak ilâhesi, umzundaki Ge = toprak yazısı ile elindeki meyva dolu boynuzdan tanılır, yarı beline kadar zemine çıkararak oğlu için yalvarıyor, halbuki Athenanın yılanı dev çoktan göğsünden sakmıştır. Sağdan doğru Nike Zafer ilâhesi kardeşinin başına geleni takmak üzere uçararak geliyor. Sonuncu olarak Harb ilâhi (Ares) görünür. İki atlı arabası ile yere yığıldığı devin üzerinden geçiyor. Devin bacakları atların ayakları arasından, kanatları Nikenin arkasından kısmen seçilir. Ares arabasından atlıyarak yanından gidiyor. Fakat yalnız sol baldırı ile kalkanından bir parça bulunmuştur. İhtimal miğferli başta ona aittir, söke bloğu üzerinde ismi bulunmaktadır.

Şimali Firizleri. İlk levha üzerinde Sevgi ve güzellik ilâhesi (Aphrodite) yi görüyoruz. Önünde genç bir dev kalbine mızrak saplı olduğu halde ölü bir devin üzerine sırt üstü düşmüştür. İlâhe, ayağını ölü'nün yüzüne dayayarak mızrağı tekrar almağa çalışıyor. Önünde, oğlu Sevgi ilâhi (Eros) uçuyor. Erosdan pek az kısım kalmıştır. Üçüncü levha üzerinde bacak ve bedeninden pek az kısım zorlukla seçilebilir. Müteakiben gelen ^{kanatlı} devin yılan bacaklarından biri ona doğru uzanmıştır. Dev aynı zamanda kollarını kaldırarak Aphrodite'nin annesi (Dione) ye dönmüştür. Dione ürkek bir şekilde gerileyerek kılıcını göğsüne basdır ^{makta} ve sol elinde de kını tut ~~makta~~ ^{makta} dır.

Mütereffa

Puchstein, müteakip harp grublarında ilahlar tarafında yıldız kümelerinin seçildiğini tahmin etmiştir. ve ona göre izah etmiştir. Fakat soradan kısmen tadilata uğramıştır. Burada (Carl Robert) in izahları alınmıştır. Fakat bu izahlar, Puchstein'in görüşlerinin red edilmez delillerle bir nevi isbatıdır. Mamefi bunların da değişmek ihtimali vardır.

Müteakiben gelen iki muharrir önce iki kız kardeşler Polydeukes ve Kastor olarak düşünülmüştü, halbuki elinde kalkan ile insan şeklinde ve bir dizi üzerine Gökmiş genç deve hücum eden ilah ihtimal sabah yıldızı ilahı (Phosphoros) dur. Aphrodite nin yıldızı olmak itibarile akrobalar ile iltisakını temin ediyor. Daha sonra sayam dikkat bir gruba tesadüf edilir. İlahı ümitsiz vaziyette gösteren yegâne levhadır. Yılan bacaklı, müthiş bir dev genç ilahı, arkasından beline sarılarak yukarı doğru uzanmış yılan bacağına doğru kaldırıyor. Aynı zamanda başını ilahın kalkan altından sokarak kolunu isriyor. İlahın sağ elinde muntazam dişleri havı halka ve bıçaktan müteşekkil acayip bir silah ^{vardır} bulunur.

Robert Sanatkarın bu acayip grupta şair (Aratos) un tasvir ettiği zamanında Engonasin (= Dizlerinde) Soradan Hercules anılan yıldız kümesini canlandırıldığını keşfetmiştir. Aratos (Phainomena 63 ff) da şöyle diyor. [Yanında müzdarip insana benzeyen bir yıldız kümesi, ^{ku} hasıl oldu. Kimse hakkında ne ^{ku} bir şey söyleyebiliyor nede onun nasıl bir tehlikeye düşer olduğunu biliyordu. Yalnız Engonasin diye tesmiye ediyor. Küme titrek dizlerle yıkılacak gibi görünüyör. Kollarını yanına kaldırarak bir kulak geriyor. Sağ aydağının ucunda bir yılan görünüyor.]

Burada, levhanın yerde bulunduğundan, duvar inşa edilen levhalardan çok daha fazla aşınmış olduğu galibi dikkattir. Daha sonra devin Orion iki el ile kaldırdığı odunu indirmek üzeredir. Başına aldığı aslan postu omuzlarını dahi örter. Yerde bir mağlubun miğfer, kol ve kalkanından bulunmuş parçalar görünür. Biraz sonra daha sağda bir devin (arkadan görünüş) fiptak ve ferkalade işlenmiş vücudu görünür. Post sarılı kolunu (Orion) a. Karş. müdafaa etmek için kaldırmıştır. Sirtin de görülen oyuk miğfer sorgucunun reptunun izidir. Daha sonra kanatlı (Parthenos) yıldız kümesi,

genç kadın olarak tasvir edilmiştir, yılan bacaklı bir devî saçlarından sürükleyor; Aynı zamanda bacağına basarak kaçmasına mani oluyor. yukarıdan doğru kılıcını göğsüne indiriyor, dev ayağı çıktığı kadar bağrıyor. Müteakiben gelen iki muharip Balkanlar ile birbirlerine çarpışmıstadır. İlah ihtimal (Bootes) dir, Ekomis denilen kısa elbise giymıştır, düşmanı mızrağını hazırladığı esnada Oda kılıcını savurarak hızla indirmek üzeredir. Aralarında can çekişen bir dev yere yuvarlanmıştır.

Firizin tam Orta kısmında en güzel şekillerden biri ve oldukça tamam olan Gee ilahesi Nyx A. VII bulunur. Hydrion yıldız kümesini (bir gömlek ve üzerinde Engirek yılanı dolanmış olarak görülür) önünde kaçmak üzere bulunan devin yüzüne atmak üzere, Sol eli ile de devin kalkkanını yüzünden geri çekiyor. Devin miğferi üzerine doğru görülen yılan bulunduğu yüksek mevki itibarile Dev bacağı olmıyacağından, ihtimal müteakip levha üzerinde bulunması icap eden (Ophiuchos) un canlı bir silahıdır. Buraya ilah ait olduğu düşünülerek ayakdan görünüş ayak kabili iki ayak konulmuştur. Çünkü ^{mezbahın} mihnetin şimal firizleri yanında bulunmuş ve aynı cephe üzerinde başka bir yere yerleştirmek kabil olmamıştır. Müteakip levhada görülen değnek te aynı şahsa aittir. Daha sıra pek fazla eksikleri olmakla beraber güzel bir ilah görölür. İlah bol dökümlü bir elbise giymıştır. Sol ayağı etekliklerle beraber müteakip levhaya doğru uzanmıştır. Arkasındaki okluğundan avc ilah (Kallisto) ^{olduğu} düşünülebilir. Daha sıra gelen umuzlarına dökülen bukleleri ile birbirini andıran ilaheler gevece ilahesinin kızlar talih kardeşleri Moire olarak tanınmışlardır. İki Moire yılan bacaklı bir devî saçlarından yakalılarak (şimdi mevcut olmıydan) kılıcını göğsüne saplıyor. Dev sağ eli ile müdafaa için ilaherin kolunu yakalarken diğer eli ile saçlarını kurtarmağa çalışıyor. İkinci Moire yerde yatan yarı ölü genç bir devin kolca. Sını basarak umuzuna sapladığı mızrağı çıkarmak için çekiyor. Müteakiben üç levhayı kaplıyan bir grup bulunur. yılan bacaklı bir dev bir ilah tarafından aynı şekilde öldürüldüğünü tasvir ediyor. Bu levhanın yalnız olarak burda ^{ya} konduğu ~~olduğu~~ katıyetle tahakkuk etmiştir.

Robert ilahesi (Hebe) isimle Sark firizlerinde Herakles'in yanına münasip görmüştür yani şimdiki halde o yeri işgal eden arabanın yerine, zaten pek emin olmuştuk yerleştirilen arabayı Heranın sol tarafında geçirmekte beyis yoktur. Zaten levha, burada ihtiva ettiği kanat sebebiyle müteakip gelen devlere uygunsuz dükündür.

Dev çok iri bir gövdeye maliktir. Yarı, Gök mış bir vaziyette ilahenin saptamak üzere bulunduğu mızrağı yakalayabilmek için deri sarılı kolunu uzatıyor. Önünde yıldız kümesinin arslan diğer bir devi parçalıyor. Müteakiben ~~satane bir~~ ~~vaziyette~~ üçüncü Moire görülür, bahs edildiği gibi dev kanatlı dev mızrağını yakalamıştır. Arkasından greklerin (Ketos) tesmiye ettikleri ejder yer yüzüne uzanıyor, bu en son yıldız kümesidir. Diğerleri ikinci Moire ile arslan arasında bulunmakta. Ketos Phorkys'in yanında Deniz ejderlerinin reisi düşünülebilir. Çünkü Ketos'un balık var, başının üzerindeki boşluğu dolduran devin mücadele halinde bulunduğu ve bacağına bir ilah tarafından yakalandığı seçilir. Balık vücutlerinden elde edilen parçaların artık herkim denizde olduğunu gösterir. Sağdan doğru deniz atlarının kostuğu bir araba görünür. Söke bloğu üzerinde denizler hâkimi (Poseidon)un ismi görülür. Arabayı idare eden poseidon dan yalnız elleri uzattığı sol kolundan bir parça bulunmuştur, üzerinden ~~se~~ bir Delfin sıçramaktadır. Onun üzerinden de üç katlıdan bir parça görülür. Bu vaziyette şimdi mevcut olmadığı halde poseidonun bir deve hücum ettiği aşıkardır, zaten devin taşıdığı postan bir parça atın önünde görülmektedir.

Garp firizlerinin sol parçası; Bu cephe ^{mezbahın} ~~mızrağın~~ Kurul-

masında büyük rol oynamıştır. Altı levhasında kenar kenara eklenerek garp cephesinin fizizi ihtiva eden kısmı ~~zaten~~ genişliği anlaşılmış ve bu suretle evvelce bütün (de garp cephesi ^{mâglum} olduğundan merdivenin genişliği) ~~anlaşılmıştır.~~ Köşeden insan gövdeli, kanatlı, ortası at nihayet balık Poseidonun oğlu dalgalar ilahı Triton, sağ elinde kılıcı ile atılır. Kuşruğu ile bir deve dokanır ken,

Tesbit

10 ~~11~~ ~~12~~
diz çökerek müdafaa için kılıcını kaldıran diğer bir deve
hucum ediyor; üçüncü düşmanı ise sol kolunu önüne
doğru uzatmıştır, ilahe ise ^{geline} (kolunu örttüğü aslan postunu
çekiyor. Müteakiben gelen yılan bacaklı dev, Tritonun
karısı (Amphitrite) tarafından öldürülmek üzeredir.

Merdivenin sağ iç yüzü: Köşedeki balık derisinden başlıklı
ihtiyar ilâh: Söğre bloğu üzerindeki Nereus ismini taşıyan
Deniz dibi ilahı, ve Amphitritenin babasıdır. R. VIII.

Önündeki genç ilahe karısı Oorisi'dir, yılan bacaklı devin
bacacağına basarak sağlarından çekiyor. Devin yılan
bacakları cansız bir halde yerde uzanıyor, kendisi
ise müdafaa için bir eli ile ilahenin dizini yakalarken
diğer eli ile sağlarını kurtarmaya çalışıyor. İlahe her
halde (şimdi mevcut olmayan) sağ elinde kılıç tutuyordu.

^{Bu} Daha sonra kuvvetli bir ilah görünür. Evvelâ Okeanos olarak
tahmin edilmiş ve aynı ismi taşıyan söğre bloğu buraya
yerleştirilmiştir. Halbuki Okeanos daha evvel söylendiği gibi
Cenup firizlerinde boğa şeklindeki devle dövüşendir ve
ismi taşıyan bloğun yeride Orasıdır. Sanatkar başlığı ve iç
gömleği ile görülen bu ilah, Şüphesiz (Hephaistos) (Demirci
ilah) tir. (Nereus) un sırasına Thetis tarafından kurtarıla-

rak dahil olmuştur. Kalkanını yere bırakmıştır. Sağ elinde
atmak ve ya vurmak üzere bir silah, sol elinde de gene
müthiş bir harp aleti bulunması icap eder. Çünkü düşmanı
korkudan ^{mezbahın} ~~mezbahın~~ merdivenlerine kadar fırlamıştır. ve ikisi-
nin arasında meşale ile harp eden diğer bir ilahe vardır.

Fakat ilahenin ancak sağ eli (Hephaistos) un arkasından
görülür. Son düşman mahirane bir suretle kendisini kalkanla
örtmeğe çalışır vaziyette sahnenin darlığına intibak ettirilmiştir.
Bir. Gene buradada mu kabiliinde olduğu gibi bir kartal
devin yılan bacaklarından birile dövüşmektedir.

Jale Ogan

~~Aulunun işi devinlerini tecrübe eden Telephos firizlerini
ve Bergamendeki Tebileni Jale Ogan seferi J. Ogan'ın.~~

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerle İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIZM0201502